

Biodiversiteit op bedrijventerreinen, het kan wèl!

In Nederland is er een groeiend aantal bedrijventerreinen waar bewust aandacht is voor biodiversiteit: een gevarieerde natuur met veel planten- en diersoorten. Waarom eigenlijk en hoe pakt men dit dan aan?

Waarom biodiversiteit op bedrijventerreinen?

Natuur lijkt op bedrijventerreinen een bijzaak. Toch zijn er tientallen bedrijventerreinen waar bewust de ruimte tussen de gebouwen biodiverser wordt ingericht en waar de natuur meer ruimte krijgt. Belangrijke motieven zijn:

- Een kwalitatief hoogwaardig bedrijventerrein vormt een visitekaartje voor klanten en zakenpartners. Een natuurlijk ingericht terrein draagt bij aan die kwaliteit en versterkt het imago van het bedrijf.
- Consumenten winkelen langer en geven meer geld uit op groenere (retail)terreinen.
- Het beheer van meer natuurlijke terreinen is vaak goedkoper dan het conventionele groenbeheer.

- Natuur is gezond. In een natuurlijke omgeving hebben mensen minder last van stress en depressies en gaan mensen meer bewegen. Een groene omgeving verhoogt de productiviteit en vermindert het aantal verzuimdagen.
- Veel werknemers vinden het prettig om in een groene omgeving te werken en tijdens de lunchtijd een wandeling te maken. Groene bedrijventerreinen verleiden werknemers om op de fiets naar het werk te komen. Soms helpen werknemers in het weekend als vrijwilliger in het beheer van het groen.
- Slimme ondernemers gebruiken de natuur in hun marketing. Zo plaatste Van der Valk Zwolle een oeverwaluwand om hun kernwaarde 'gastvrijheid' te benadrukken.
- Een natuurlijke omgeving is een zichtbaar en tastbaar onderdeel van duurzaam ondernemen.

Ilse Sijtsma (PARKMANAGEMENT HESSENPOORT)

“Juist door biodiversiteit terug te brengen op het terrein dalen de kosten voor het onderhoud.”

Veel mogelijk met biodiversiteit op bedrijventerreinen

Biodiversiteit ontwikkelt zich vanzelf wanneer goede omstandigheden worden gecreëerd. Vaak kan dat al met eenvoudige, eenmalige maatregelen. Bijvoorbeeld:

- Nestgelegenheid aanbrenge voor zwaluwen, mussen, roofvogels en vleermuizen.
- Zorgen voor bloemrijke bermen en percelen voor vlinders en bijen en plaatsen van 'insectenhôtels'.
- Behoud van oude bomen, lanen, houtwallen en hagen.
- Natuurlijke waterlopen en poelen graven met zacht hellende oevers voor kikkers, padden en salamanders (zoals op het terrein Eemspoort in Groningen). Goed te combineren met maatregelen voor waterberging.
- Groene erfafscheiding (hagen, houtwallen) aanleggen i.p.v. hekken plaatsen.
- Eetbare natuur aanplanten: vruchtbomen, moestuin voor medewerkers.

Dit artikel is een bijdrage van het programma DuurzaamDoor (RVO, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland), dat zich richt op sociale innovatie voor een groene economie. In Zwolle realiseerde DuurzaamDoor een coalitie van ondernemingen, overheid, onderwijs, onderzoek en maatschappelijke organisaties (de vijf O's). Deze coalitie zet zich in voor biodiversiteit op bedrijvenpark Hessenpoort.

Investeren in biodiversiteit loont. Dit voorbeeld en vele andere bewijzen: biodiversiteit op bedrijventerreinen, het kan wèl!





Tijdelijke natuur in de Haven van Amsterdam: inspirerende werkomgeving. (foto: Havenbedrijf Amsterdam)

Een stap verder: een samenhangend plan

De mooiste resultaten ontstaan als diverse partijen samenwerken en een uitvoeringsplan maken, dat gebaseerd is op de (oorspronkelijke) ecologische en landschappelijke kwaliteiten van het gebied. Vaak focust een plan op één of meer soorten die kenmerkend zijn voor het gebied. Door voor die soorten de goede omstandigheden te creëren, krijgen ook andere planten en dieren de kans om zich te vestigen. In Hessenpoort is bijvoorbeeld gekozen voor de patrijs, de oeverzwaluw, de veldleeuwerik en de bij.

Tijdelijke natuur op braakliggende terreinen

Op bedrijventerreinen liggen percelen soms jaren braak in afwachting van de komst van nieuwe bedrijven. Alleen al in Zuid-Holland gaat het om 5.000 ha (2016). In het verleden leverde dat wel eens problemen op met de Flora- en Faunawet wanneer beschermde planten en dieren zich op die braakliggende percelen vestigden. Gelukkig is sinds enkele jaren een ontheffing 'tijdelijke natuur' aan te vragen. Hiermee kan de natuur zich vrij ontwikkelen. Wanneer er op termijn belang-

Remco Barkhuis (HAVEN AMSTERDAM)

“Er zijn eigenlijk geen nadelen, alleen maar winst: voor de natuur, voor bezoekers, werknemers en bedrijven. En voor het havenbedrijf, want de beheerkosten zijn veel lager.”

stelling is voor het perceel, kan de natuur weer plaatsmaken voor bedrijfsgebouwen.

Op zeker 25 bedrijventerreinen is tijdelijke natuur ingericht. Bijvoorbeeld: Oosterhorn in Delfzijl (200 ha), Eeserwold in Steenwijk, Ecomunitypark en de havens van Rotterdam en Amsterdam.

Diverse terreinen met tijdelijke natuur zijn inmiddels zonder problemen weer ontruimd en in

8 voorbeelden

Hessenpoort – Zwolle

De initiatiefgroep 'Hessenpoort, Natuurlijk!' liet een visie opstellen op basis van ecologische en landschappelijke kwaliteiten van het gebied. De visie bevat een samenhangend pakket van – deels al gerealiseerde – maatregelen om Hessenpoort nog gastvrij te maken voor de patrijs, de veldleeuwrik en de bij. Maatregelen zijn onder meer de aanleg van kruiden- en bloemenstroken, een bijentuin en de aanplant van hagen van vruchtdragende struiken. Bijzonder is de deal tussen Van der Valk en de stichting Avifauna Zwolle (vogelwerkgroep): Van der Valk plaatste een nestwand voor oeverzwaluwen op zijn terrein, terwijl Avifauna jaarlijks excursies voor hotelgasten verzorgt. Zo snijdt het mes aan twee kanten.

Heineken - Zoeterwoude

Heineken werkt met de provincie Zuid-Holland en Wageningen Environmental Research aan de inrichting van het terrein van de brouwerij op basis van de natuur. De resultaten zijn onder anderen 6.000 m² bloemrijke perken, 10 bijenstations, bloemrijk hooiland, natuurvriendelijke oevers en een natuurwandroute. Medewerkers helpen bij het snoeien en bij het tellen van vogels. Andere bedrijven-terreinen in Zoeterwoude volgen nu het voorbeeld van Heineken.

Tata Steel - IJmuiden

Staalbedrijf Tata Steel en natuurbeheerder PWN werken sinds kort samen om de bijzondere natuur op het 750 ha grote terrein te versterken. Er blijken zeldzame en soms unieke dier- en plantensoorten voor te komen. Waaronder een kolonie oeverzwaluwen, duizenden orchideeën en een mos (het kalkpurpersteeltje) dat nergens anders in Nederland voorkomt. Het terrein ligt tussen andere natuurgebieden en vormt zodoende een belangrijke ecologische verbinding.

Havengebied Amsterdam

Aan het Havengebied is in 2009 de eerste ontheffing van de Flora- en

Faunawet verleend om tijdelijke natuur mogelijk te maken op braakliggende terreinen. Sindsdien heeft de natuur zich kunnen ontwikkelen tegen minimale beheerkosten. Vooral pioniersoorten krijgen kans zich te versterken en verspreiden zich naar nieuwe gebieden.

Vlindertuinen bij Philips en anderen

De Vlinderstichting heeft op verschillende bedrijventerreinen Vlindertuinen ingericht: onder anderen bij Philips in Drachten en Best (een 'dwaaltuin' waar medewerkers kunnen wandelen en lunchen), maar ook bij Cofely, Rotterdam en De Hoek in Haarlemmermeer.

Ecomunitypark - Oosterwolde

Initiatiefnemer Anne Jan Zwart (ex Ecstyle) en de gemeente Ooststellingwerf werken samen aan een ecologisch werklandschap, dat voor 55% bestaat uit groen en water. Het waterschap en de Friese Milieufederatie werken mee aan de inrichting van de groene ruimte. Ambitie is verhoging van de biodiversiteit o.a. door vleermuisvriendelijke LED-verlichting.

EcoPark Emmeloord

Het EcoPark is ingericht volgens ecologische principes met groene hofjes, een centrale waterboulevard, bosranden en waterpartijen. 35% van het terrein is bestemd voor natuur en water. Bedrijven zijn medeverantwoordelijk voor inrichting en beheer.

2B Connect – Vlaanderen en Zuid-Nederland

Onder de noemer '2B Connect' zetten partners uit de grensregio België-Nederland zich samen in voor meer biodiversiteit op bedrijven-terreinen. Door te werken aan een meer natuurlijke groeninrichting en beheer van deze terreinen worden stapstenen en natuurverbindingen gecreëerd voor dieren en planten. Het project reikt ook instrumenten aan om bedrijven hierbij te helpen. www.2b-connect.eu

gebruik genomen als bedrijfslocatie. Natuurorganisaties zijn, vooral als ze goed betrokken zijn bij de plannen, positief over het concept 'tijdelijke natuur'.

Samenwerking: de sleutel tot succes

Algemeen geldt dat het betrekken van natuur in het (her)ontwerp van een bedrijventerrein goedkoper is dan achteraf het ontwerp aanpassen. De belangrijkste les uit de bestaande praktijk is dat samenwerken met andere partijen leidt tot betere resultaten. Het programma DuurzaamDoor hanteert een aanpak, waarbij ondernemers, overheden, maatschappelijke organisaties, onderzoek en onderwijs (de vijf O's) samenwerken.

Initiatief en enthousiasme

Het begint met een initiatiefnemer (vaak een ondernemer) die meer biodiversiteit en kwaliteit op een bedrijventerrein wil hebben. Deze initiatiefnemer gaat het gesprek aan met andere ondernemers, maar vooral ook met heel andere organisaties, zoals de gemeente, (lokale) natuurorganisaties of groene kennisinstellingen: welke partijen willen het initiatief vooruit helpen? Die partijen kunnen stap-voor-stap werken aan de vorming van een gezamenlijk plan en aan de uitvoering van concrete acties. In Hessenpoort kwam de vaart erin doordat een ondernemer (Wehkamp), het programma DuurzaamDoor, Natuur en Milieu Overijssel en het parkmanagement elkaar vonden in hun enthousiasme. In brainstormsessies bedachten diverse partijen ideeën, die uiteindelijk in een visie met samenhangende maatregelen zijn uitgewerkt. Deze visie kwam tot stand met subsidie van de gemeente en de provincie.

Kansen voor de gemeente

Naast de ondernemers op het terrein is de medewerking van de gemeente essentieel. De gemeente is vaak eigenaar van de openbare ruimte en soms van de bedrijfsperven zelf. Een enkele keer zijn aanpassingen nodig in het bestemmingsplan. Gemeenten hebben zelf ook belang bij groene, economisch aantrekkelijke bedrijven-terreinen, vanwege de verkoop van de percelen, groei van werkgelegenheid en bevorderen van recreatie: fiets- en wandelroutes tussen de stad en de omgeving. Daarnaast hebben overheden



Van der Valk op Hessenpoort: gastvrij voor mensen en voor oeverzwaluwen. (foto: Henk ten Holt, Bureau ZET)



Natuurbeheerder PWN onderhoudt de natuur op het terrein van Tata Steel in IJmuiden. (foto: Tata Steel)



Landschappelijke en ecologische kwaliteiten: basis voor 'Hessenpoort, Natuurlijk!' (foto: NL GreenLabel)



Ecomunitypark bestaat voor 55% uit groen en water. (foto: Jasper Tiemens, Ecomunitypark)

Anne Jan Zwart (ECOMUNITYPARK):

“Kwaliteit van de werkomgeving is van grote invloed op welzijn en gezondheid van mensen, en daarmee op hun inzetbaarheid. Zo draagt kwaliteit van de werkomgeving bij aan businessmodellen van bedrijven.”

belang bij meer ruimte voor natuur en bij verbindingen tussen natuurgebieden. In Nederland ligt zo'n 80.000 ha aan bedrijventerreinen, dikwijls naast of tussen natuurgebieden. Het komt dan ook regelmatig voor dat een gemeente zelf de eerste stap zet richting een biodivers bedrijventerrein. Ook hebben overheden geregeld subsidiemogelijkheden voor natuur op bedrijventerreinen (bijvoorbeeld de landelijke MIA/Vamil-regeling, maar ook bij gemeenten en provincies).

Groene organisaties onmisbaar

Groene organisaties zijn een belangrijke partner door hun kennis van de natuur, draagvlak bij omwonenden en ze leveren graag een bijdrage aan beheer en inrichting van natuur. Bovendien hebben ze veel ervaring met subsidieaanvragen.

Onderwijs en onderzoek

Onderwijs is geïnteresseerd in de vergroening van bedrijventerreinen. Deze praktijk biedt leerervaringen voor studenten (stages, opdrachten). Andersom kunnen onderwijsinstellingen inzet

leveren bij beheer en onderhoud en bij slimme communicatie van resultaten.

Onderzoeksinstituten kunnen de ecologische uitgangssituatie in kaart brengen en op basis daarvan advies geven over kansrijke natuurmaatregelen. Onderzoek kan ook inzicht geven in de bereikte resultaten.

Meer info

- › Achtergronddocument bij dit artikel met bronnen, meer voorbeelden en documentatie op www.DuurzaamDoor.nl/biodiversiteit
- › Publicatie 'Groen werkt beter' door Henk Bouwmeester: www.henkbouwmeester.com/?portfolio=groen-werkt-beter
- › Tijdelijke natuur: www.tijdelijkenatuur.nl
- › Contactpersoon: Harm Blanken, www.bureauzet.nl